

tigt og virksomt Lilsyn, den anden derimod — jeg bruger Ordet ikke i nogen ond Betydning — kun et meget slapt Lilsyn. Det blev jo ved Forhandlingen i 1874 fra begge Sider netop præciseret, at et Lilsyn med Undervisningen maatte vi have, og det blev ligeledes erkjendt, at nogen egentlig Statskolevang ikke findes i Landet. Der er jo ved Loven af 2den Mai 1855 og ved Loven af 30te September 1864 givet og var allerede tilbøielig ved Loven af 1814 givet Frihed for de Forældre, som ønske selv at besørge deres Børns Undervisning, til at tage denne Sag i deres Haand; kun fordrer Staten, at der skal være et Lilsyn med, at denne Undervisning virkelig finder Sted. Videre gaar jo Tvangen her tillands slet ikke; Enhver har jo Lov til at sørge for sine Børns Undervisning; det er kun Frihed til ganske at undlade, at sørge for Børnenes Undervisning, der mangler; nogen Tvang til at sende sine Børn i en offentlig Skole eksisterer jo slet ikke her i Landet, og derfor tror jeg, at det er rigtigt at holde det for Die, at den Forskiel i Grundskuelse, som saa stærkt gjør sig gjældende, og som kommer frem paa saa mange meget skjæve Maader, i Virkeligheden ikke er saa stærk, som det synes. Det er ikke ret længe siden, at jeg har hørt en høitæret Folketingsmand ved et offentligt Folkemøde fremsøre som Bevis paa den Undertrykkelse, hvori Folket levede her i Landet, at Forældre end ikke havde Ret til selv at sørge for deres Børns Undervisning, og da jeg dertil tillod mig at bemærke, at den Frihed, der manglede, kun var den, at man ikke kunde lade Børnene gaa hen aldeles uden nogen Undervisning, blev dette naturligvis modsagt, og det blev ikke troet ved denne Leilighed, at det var mig, der havde Ret. I Virkeligheden tror jeg dog, det maa erkjendes, at den Frihed, der mangler og søges, egentlig kun er den, som ikke kan have, saalænge Staten fordrer og maa fordrer, at alle Børn skulle have nogen Undervisning, men Staten fordrer paa ingen Maade, at den Undervisning skal finde Sted i de kommunale Skoler eller Statskolerne, hvad man vil kalde dem. Jeg anser det derfor som sagt ingenlunde for forgjæves, at denne Sag igjen bliver Gjenstand for Drøftelse, og jeg gaar med saamegen større Tilfredsstillelse til ogsaa for mit Vedkommende at give et Bidrag hertil, som jeg i det Hele taget kan være meget tilfreds med, hvad der nu er kommet frem, om jeg end, som den ærede foregaaende Taler, med Hensyn til flere Enkeltheder har Grindringer at gjøre. Navnlig sætter jeg da ved dette Forslag Pris paa, at man, hvad jeg anser for meget væsentligt, er gaaet noget videre med Hensyn til Statens Tilskud til Skolevæsenet end tidligere. Den Sum, som den høitærede Minister opgav, at dette Statstilskud efter en rigtig Beregning vilde beløbe sig til, nemlig 840,000 Kr., forekommer mig nu at være overmaade lille og paa ingen Maade at

ville afhjælpe den Trang, der vil være i Kommunerne med Hensyn til Udredelsen af saadanne Omkostninger, som Skolevæsenets Forbedring absolut gjøre nødvendige, og dertil skal jeg først og fremmest henregne Tilveiebringelsen af Skoler paa Landet. En af de væsentligste Mangler ved hele Skolevæsenets Ordning der er jo ganske vist de Afstande, som Børnene maa tilbagelægge for at komme i Skole, og forinden der bliver tilveiebragt Skoler omkring i Landet paa langt flere Steder, end der nu er, tror jeg, det vil være forgjæves at stille de Fordringer til Undervisningen og til Undervisningstiden, som bør stilles, for at Undervisningen kan føre til det Maal, den bør føres til. Under den Overflødighed paa Penge, som findes i Statskassen, og som naturligvis maa være, efterhaanden som vi lade det ene Aar gaa hen efter det andet, uden at anvende disse Penge enten til Forsvarsvæsenet eller til Jernbanevæsenet eller til Andet, som Landet kunde have Trang til, kan jeg ikke tro andet, end at det endogsaa maatte være Finansministeren saare velkommen i Stedet for at søge at komme af med Pengene til at afbetale en opfulden Gjæld, som er uopsigelig, at anvende noget af denne Overflødighed til at bygge Skoler for. Jeg tror, at derved vilde Landet opnaa grumme meget. Jeg skal nu vende tilbage til at erklære, at jeg naturligvis er meget erkjendtlig for, hvad der dog nu er tilbudt til Hjælp til Skolevæsenet gennem det foreliggende Forslag, og jeg ønsker kun, at der maatte gaas noget videre med Tilskud, navnlig til Skolebygninger. Men hvad jeg derhos særlig sætter Pris paa, er, at der gennem dette Forslag gaar den Tanke, at det dog i alt Væsentligt maa overlades til de kommunale Styrelser selv at ordne deres Skolevæsen, saa at der altsaa, naar der blot gives Sikkerhed for, at Undervisningen føres til det Lavmaal, som den nødvendigvis maa føres til for Alle, iøvrigt gives Kommunerne Frihed til at ordne deres Skolevæsen, og jeg er erkjendtlig for, at Sønen for Kommunerne til at være virksomme for Forbedringen af deres Skolevæsen forøges derved, at man efter Forslaget ikke behøver ved Skolevæsenet at ansætte saa mange faste Lærere, som der hidtil har været, men at man kan udsondre en Del af Børnene, som hidtil have været underviste af faste Lærere, til at undervises af ikke faste Lærere, Timelærere eller Andre, som have den fornødne Dygtighed, i de saakaldte Forskoler eller Bogeskoler. Det er en af de Grunde, hvorfor den Forandring, som skete ved Loven af 1856, har medført en meget tvivlsom Forbedring for Skolevæsenet, at der for Kommunerne, og da navnlig for Kjøbstæderne, pludselig indførtes en Tvang til Ansættelse af en stor Mængde faste Lærere, som Lønnedes i det Hele temmelig høit i Forhold til den Uddannelse, de havde. Derhos drager Lovforslaget jo ogsaa netop gennem den friere Stilling med Hensyn til Antagelse af Lærere i større